

ACC. N:R M. 10388: 1-12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Bengt Häkansson*
Härad: *Ö. Göringe* Adress: *Kvarnatorp, Drusåhl*
Socken: *Örkensjö* Berättat av: _____
Uppteckningsår: *1947* Född år *1870* i _____

När den nya tiden kom till bygden. 1-12

LuF 59.

LUF 59.

Laga skifte började införas i Östern på 1830 talet. Första skiftet i Östern 1832 år 1833: Kvarnatorp; och har sedan pågått under de följande årtiondena ända in i våra dagar. Önnu askiftat byar äro Hesselhus och Hovitatorp, men där finns emellertid en ägare till var av dem.

Rydstämman eller val av äldermän har ej förkammrat, och följaktligen finns ej heller några handlingar av dylik art. Tröskföreningas började bildas på 1920 talet, men dessa omfatta flera byar. - Någon särskild skolasrätt har ej funnits, utan man byår vänner och närstående grannar. Hög begravningar höjdes närliggande byars gårdar.

Någon mer anmärkningsvärd jordbruksförbättringar började ej föras in på 1880 talet, då man började kanalisera ärr och vattendrag. År 1886 kanalisades en ä som går genom Österns och Transtors. Kvarnatorp och Hesselhus ägor, varvid 300 tunnland

odlingar erhöles. Initiativtagare var gramlindne lants-
tingsmannen Jäns Jönsson i Suckhult, som här var en
föregångsmann från området. Likartade kanaliseringar
hade sedan utförts från flera ställen. Man behövde ju
mera odlingsjord, och de nyrunna jordarna voro särskilt
lämpliga för odling av havre. Detta särskilt hade gjort
ej nämnvärd odling, enär man särskilt behövde beredning,
vartill även konnet användes. - Nya och bättre jordbruks-
redskap, särskilt ^{av bättre typ} plögar, införskaffades. Man trodde sig ej
om att plöja upp de nyrunna markerna första gången
de lags i bruk utan de plögs också för hand, varefter for-
sen krändes vid tjäntig väderlek. Skoren var endast en
ringa del i förhållande till ängs hötnaden - "lövängen".
På bruket att hösta dylika ängar har undan för undan
upphört, enär arbetsningen blev allt mindre och odling-
lönerna steg, så att det ej lönsamt sig. De släta ängar-
ne odlades upp. Innan på 1900-talet höstade man
på gårdens inägor.

Enär jordbruket ej lemnade nöjaktig in-
komst måste kinäringar och kinnekonster tillgripas.
En av de äldsta var kränning av tjära och kokning av
beck som såldes särskildt på Listerlandet och fisk-
lägena därstädes. Från fiskelägena tog man ett lass
sitt med sig hem om det var vid fangsttid. Man
sågade bräder och plank som såldes på skogfälliga
orter. Sv hemslöjd var tillverkning av lagfkärl
mycket vanlig under 1850- och 60-talet. Det var till
största delen bejar, avsedda för nötkreaturens
utfodring som tillverkades. På den tiden hade man
ej fasta foderkrubbor utan hackade och krapplade
lader i bejar som sattes i bäsen. Lagfkärlsmakeriet
tillbakaträngdes av spänkorgtillverkningen som var
mera lönande, i alla synnerhet därför att hela fa-
miljens arbetskraft kunde tillgavagöras. I längden
kunde den dock ej heller följa med i löneutvecklin-
gen utan ungdomen dels emigrerade, dels sökte sig

till den på 1890-talet uppkommande stenindustrin.
Ännu fanns dock åttiofylliga konsttillverkare, men
ett par av dessa drev det som industri, och de
andra bara, även de, arlets besparande maskiner.
På 1870 och 80-talet fanns i Långboda 2 st. färgerier, som
dock i huvudsak endast drevs av ägarens själ, utan anli-
tande av ledt arbetskraft. Färgerierna nedlades på 1890-
talet när det ej längre spänns och värdes i hemmen.
Det ena färgeriet grundades och drevs av en person, som
hette Per Pettersson och det andra även som hette Lundberg.
Ett litet garveri fanns i Långboda st. grundat av en
person som hette Carl Silverskrand i slutet av 1860 eller
början av 70-talet. Han arbetade utan främmande hjälp
och slutade rörelsen på 1890-talet. Under samma tid
ganns ett dylikt litet garveri i Östabo, grundat och
drivet av en person som hette Fredrik Jäderdal.
Den förra nedlade rörelsen på grund av brist på arbete
och den sednare på grund av ålder.

Känner ej till att någon övergett land-
bruket för industriarbete. Jag ämnar här ej elva tändi-
ga verkliga jordbrukare. Deremot togo sonerna
ofta plats vid stenindustrien, eller sökte sig till
järnvägs byggen och dylikt. eller också emigrerade
de; liksom den kvinnliga ungdomen till Amerika.

Och orsaken därtill var de dåliga utkomst-
möjligheterna här hemma. Många hemmas in-
reste ut för att förvärva ett litet kapital som satte
dem i stånd att överföra följande hemmet eller annat
lämpligt jordbruk i hemtrakten. Och många som
ej återvände ihågkom hemmarörande gäddiga anför-
vanter med penningförsändelser. Emigrationen
upphörde när förhållandena här hemma blevo bättre
och Amerikas disputation reglerade invandringen.

Men under depressions tiden efter första världsk-
riget var det rätt många som såg sig över. De
flesta hade ju anförvanter därinne.

När man hade arbetare vid jordbruksgårdarna
var det vanligt att arbetarna erhöi kost på stället.
Vid auktorarkite, såsom vid uppläggning av stengår-
dsgårdar o. dyl. skulle arbetarna i regel jöda sig
sjelf. — Den första handelsboden kom till bygden
år 1837. Nämndemannen Per Hansson i Lönsboda
anhöll om sockens Lammans bifall till att han öppna-
de handel i kyrkobyn i Lönsboda och till gångse pris
tillhandahåll vanliga handelsvaror. Församlingen
framhöll att det skulle vara en stor fördel för den
fattigare delen av befolkningen i denna Färika socken
då öfver 400 torparehus håll funnos, vilkas knapp-
tillgångar hindra dem att inköpa de nödvändigaste
handelsvarorna, såsom till m.m. utan i ringa partier
och de närmaste skälderna års 5 eller 6 mil avlägs-
na. Ståga för ändrade levnadsvanor torde den ej
ha medförl.

Det bostadshus som uppfördes på 1840 och 50-talet och även något senare bestod av en större stuga som gick tvärs över hela husets bredd. Vid stugans ena ända hade avdelats tvänne kammare som gingo fram till gaveln och hade ingång från stugan. De saknade eldstad. Den ena av dem användes vanligen som jupum, den andra som sängkammare eller till förvaring av kläder. Materialet var trä. Förstugan var på byggnadens ena sida, och främst samman var ingång såväl till förstugan som det rum som befann sig på byggnadens andra ända och kallades lillstuga. Köket var mitt emot förstugan vid husets andra sida, och mellan förstugan och köket var muren enkelt uppfört. Väggarna voro tapetserade och yttre taket av spån. På många av byggnaderna voro rödfärgade och fönster och dörrar målade. På större gårdar uppfördes dylika hus i 2 våningar. Denna byggnadstyp undantogs ända de gamla pyggestugorna, där

takel var av näver och torr och som voro om ålade
invändigt. Där skurades både väggar och tak.

I början av 1890 talet började man bygga bonings-
husen bredare, med ingång på mitten och murrverk
och kök mitt emot som förut omnämnt. Huset var nu
indelad i 4 rum, däraf de två voro större, med 2 sid-
kammare mitt emot. Köket kunde nu bli rymligare
på grund av husets större bredd. Nya möbler an-
skaffades undan för undan, oftast köptes dessa på
marknaderna. Under 1860 och 70 talen och tidigare
skurade man i golven. Om morgnarna bestänktes
de med vatten för att binda dammet och sopades
sedan med en lejrskristborst. På 1870 talet började
man insätta enklaare koksplattor i boningsrummen, dels
för uppvärmning och dels kokade man kaffe och verk-
ställde en del matlagning på desamma. De gamla
sättnarne utträngdes såsom mera kränsel-
skallen. I köket hade man fortfarande öppna

spis och kokhärden sattes på s. k. fotaringar av järn, eller också hade man låga trebenta grytor och pannor under vilka det eldades. Kökspisar voro ej allmän i bruk förr än vid sekelskiftet.

På vänta sedvänjorna vid mat och dryck kan antecknas att man begagnade tallrikar av trä. Dessa voro antingen punda släta träskivor som lades framför var och ens plats, eller också bestod de av två cirkulära meterlånga träskivor som lades utmed bordets sidor. Bredarna voro av trä eller horn och man tog ur ett gemensamt fat som stod på bordet. Omkring sekelskiftet började man allmänt med tallrikar. Å vika mat kunde läggas för var och en särskilt. — Det var vanligt att 2 a 3 grannar höllo tidning gemensamt.

På 1870 talet fanns endast en skolkola i kyrkbyn i socknen. I socknens utkanter fyllde såväl folk som småskolorna emellan gårdarne. I slutet av 80 talet

uppfördes skolehus för skilda ställen i socknen.
Det är ej många av bygdens barn som haft till-
fälle att besöka högre skolor.

Ländagens helgd raktdagen ej så strängt som
för 50 a 60 år sedan, och guds tjänstbesök ha ännu
avtagit något.

Beträffande begravningsrider kan framhållas
att det på 1840 och 50 talet samt tidigare var vanligt att
bära liken till kyrkan och att man hade varit lång väg.
Det ansågs skamligt och förnedrande att skjutas en
död, och när man började med skjut vid begravn-
ningar fanns det gamla personer som, när de kün-
de slutet makas bestämde att deras lik skulle bäras
till kyrkan. Vid kyrkogårdens grinden stod en bår på
vilken kistan sattes, och bårarne buro sedan bårer
på axlarna fram till graven där kistan nedfirades
med rep. Jordfästning i kyrkan och prestavering
gjordes utan när det gällde mera bemärkta

ACC. NR M. 10388: 11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

personer. — Enligt mina föräldrars utsaga (de voro födda på 1820 talet) var det rätt många som blevo gripna av Per Oymans förkunnelse på 1840 och 50: talet. Han gick långa vägar för att höra honom. Även Wieselgrens nykterhetspredikningar undgingo nog ej heller att göra intryck, allra helst som de kraftigt understöddes av socknens prästerskap. Vid Sockenstämma den 15 juli 1832 beslöts att kyrkoherden skulle hålla en bok i vilken de skulle inskrivas om de alldeles avsåg sig bruket av destillerade drycker, eller också bestämde sig till en viss inskränkning.

Har ej hört berättas om några särskilt goda år under 1850 talet i annan mån än att det var särskilt gynnsamt för bönderna då husbehovs bränningen var i sitt flor. Då kunde de ta in pengar om de skötte sig. På 1870 talet, strax efter Fransktyska krigets slut var det ovanligt högt pris på

ACC. N:R M. 10388:12.

-12-

virke. Högskolorna under de två
världskrigen ha höjt den allmänna levnads-
standarden.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV